

Tèma : los ausèths

PUNTS DE LENGA

de Joan-Pau LATRUBESSE (Civada)
dab l'ajuda de Maurici ROMIEU

Ficha
66

Ausèths de noste : los *passerons* (I)

Que vam atacar ua navèra seria de cinc fichas en parlar de quauques ausèths de noste. Que vam començar dab lo mei coneishut : **lo passeron**¹. Autes còps, que se n'i vedè de pertot autant plan en vila com a la campanha. Mes aquestes ans², la populacion qu'a baishat hèra, endrets que i a ne'n vedes pas mei nat. Qu'ei çò qui's passa, malaja³ entà la màger part⁴ deus ausèths : per noste, en un trentenat d'annadas, que n'avem perdut lo tèrç ! Que s'explica pr'amor deus cambiaments de l'environment : manca de plantas, d'insèctes, d'endrets entà nidar... E puish l'agricultura intensiva qu'emplega pesticides e autes produits qui perturban l'equilibri d'un còp èra⁵. Enfin, que cau mentàver l'escalorida climatica... E los 15 milions de gats qui atrapan de cap a 75 milions d'ausèths !

En Bearn, que disem lo **passeron**. Que s'escad qu'ei tanben lo nom d'ua familha d'ausèths pro petits : pinçans⁶ auringletas⁷, gòlis⁸... En d'autes endrets de Gasconha, que trobam *parrat*, *passiròt*, *shiròc*... Lo son cantar n'ei pas terrible : que piula ! Per estar familhèr, en Gasconha n'ei pas guaire present en la cultura orau. Qu'avem totun un conte : *Lo passiròt e lo gatòt* de Sylvain Lacoste (*Initiation au gascon* de Robert Darrigrand). Que'm rapèla tanben, adara, la mea mair quan demandava novèlas deu noste hilh quan èra petiton que disè :

- *Quin va lo (petit) passeron ?*

E puish qu'avem totun ua beròja locucion metaforica : *aver parrats en lo cap (au cap)*. Que la vam comprèner dab lo dialògue qui segueish :

- *Vam, Crestiana, quin son los navèths vesins ?*

- *Que't vau díser. L'òmi qu'ei charmant e serviciau⁹. Mes la hemna, hòu ! Un dia que't va vièner batalar mieja òra e l'endedia que't va virar lo cuu¹⁰ ! A lor, sovent, que l'entenes a cridar com ua hòla au darrèr deus mainages e de l'òmi... Per ma fe¹¹ que diserén qu'a parrats en lo cap !*

Lo passeron non tien pas en plaça, n'ei pas bon enlòc : que sauteriqueja e que s'envòla a la mendra. Metaforicament, que permet d'imaginar las ideas qui's trebucan en lo cap deu qui ei drin esvariati¹².

¹ moineau

² ces dernières années

³ hélas

⁴ la plupart

⁵ d'autrefois, d'antan

⁶ pinsons

⁷ hirondelles

⁸ rouge-gorge

⁹ serviable

¹⁰ tourner le dos

¹¹ je t'assure

¹² instable, perturbé, affolé

DÍSER

Mei pressat, mei trabat

Lo Joan de Tojar que s'amaneja : que deu prèner lo trin, ne'u cau pas mancar... mes l'òra que vira ! A tot viste¹ que's pren la vèsta, que segoteish lo pòrtamantol e patapam ! La vèsta que cad en se hant seguir d'autes vestits... Qu'ac cau donc tornar hicar tot en plaça en arnegar² quauque drin.

Adara, lo Joan que's tòca lo pantelon, n'a pas nat mocader³. Que se'n va tau cabinet. Los mocaders qu'i son beròi estruçats⁴. Que se'n vòu prèner un, mes haut tau diable⁵ ! Que'n hè càder un pialòt ! Amassar, tornar estruçar com pòt... E esmalís⁶ !

- *Doblevant ! **Mei pressat, mei trabat**⁷ !*

Beròi díser qui s'aplica en ua situacion com aquesta. Mei que mei, quan ès pressat, n'ès pas ad aisa, que t'enervias, que vades estròç⁸ e que te n'arriba tostamps quauqu'ua quít hè pèrder temps. Qu'èi ua expression qui èi entenut deu costat d'Auloron.

¹ très rapidement, le plus vite possible

² jurer, exprimer sa colère à l'aide que quelques jurons

³ mouchoir

⁴ rangés

⁵ il ne manquait que ça !

⁶ se mettre en colère

⁷ entravé, freiné

⁸ maladroit

Emplec particular de la preposicion *per*

- *Ditz-me Peire, e viu tostamps dab pair e mair lo Bernat de Lahita ?*

- *Dià¹ ! Que se n'a trobat ua² e qu'an hèit bastir per Pau.*

Per, ací, que vòu díser "deu costat de".

¹ non, certainement pas

² il a trouvé une compagne

Tèma : los ausèths

PUNTS DE LENGA

de Joan-Pau LATRUBESSE (Civada)
dab l'ajuda de Maurici ROMIEU

Ficha
67

Ausèths de noste : los *passerons* (II)

Que disom en la ficha passada qu'aqueths ausérons, per estar¹ familhèrs, n'èran pas guaire presents en la cultura orau de Gasconha. En léger lo *Diccionari d'expressions e locucions occitanas* de Maurici Romieu, Andrieu Bianchi e Loís Gaubèrt, que vedem que n'ei pas atau en la partida centrau de l'Occitania. Que trobam en efèit a la rubrica **passerat** :

Content | Escarravelhat | Gai coma un passerat

Leugièr coma un passerat

Manjar coma un passerat

Adara, que'ns vam pausar ua question : e son utiles los **passerons** ? Mao Tsé-toung que's pensava que non e qu'aviè² ua campanha entà eliminar las moscas, los mosquilhs, los arrats... e los **passerons**. E atau, a comptar deu 13 de deceme 1958, capvath tota la China, lo monde que s'i hasón a har calhavari³ entà acaçar los ausèths, empaishà'us de's pausar... e de's repausar ! E los praubes **passerons**, estari⁴ que cadón los uns au darrèr deus autes. Mei d'un miliard que passèn atau ! Totun, hèra viste, lo gran timonèr e los sons que s'apercebón de qu'èra ua catastròfa ecologica pr'amor los **passerons** que minjan insèctes de tot ordi, vermialha, e granas d'èrbas qui concurrèncian la cultura principau. Las recòltas qu'estón hèra chètras⁵ e los Chinés qu'aparèn⁶ ua hamièra crudèu dab centenats de milèrs de morts !

Mao que passè comanda de **passerons** en d'autes país mes lo mau qu'èra hèit. Beròja leçon qui amuisha que, tà l'equilibri de la natura, cada bèstia que hè còrda⁷. Qu'ei ua cadea fragila : si un malhon e peta, tot qu'ei virat de parts⁸.

Un exemple mei entà amuishar quin pòden estar utiles los **passerons** : monde qu'an observat que començan de minjar la pirala deu boish⁹ qui hè domaus deus grans ad aqueth arbolet.

¹ bien qu'ils soient
² il lança
³ faire un charivari, mener grand bruit
⁴ épuisés
⁵ faibles
⁶ durent encaisser
⁷ fait corps, joue son rôle
⁸ bouleversé
⁹ pyrale du buis

Vocabulari

- Vam mair, quin te va ?
- Non soi pas tròp en bonas¹.
Que soi entecada² e que'm
suenhi de plan pr'amor qu'ei
paur de...
- Bà ! Ne cau pas aver pauc
totun ! Com disen, l'entec
qu'ei un mau de sason...
- Tè, tè, que m'i avisi³ pr'amor
que i a un aram⁴ de gripa
peu quartièr.
- Que't compreni. Suenha't
de plan alavetz !

¹ en forme

² enrhumée, mal fichue

³ je fais attention, je me méfie

⁴ épidémie

Epidemia

- Diga'm mair, qu'ès en
bonas ?
- Quiòc, que va hèra plan.
E tu, quin ès ?
- Figura't que soi
entopiat¹. A l'escòla que
n'i a hèra tanben qui an la
crebèra² !
- Saps, aquò que son
racas³ !

¹ enrhumé, la tête lourde

² qui ont la crève, qui sont malades

³ épidémies

Qu'avem ací dus sinonimes entà dísar **epidemia** : *aram* e *raca* qui trobam en lo *Palay*. L'*aram* qu'ei ua aulor, ua sentor, un perhum. Lo mot *aram* qu'a donc un sens metaforic : la malaudia tanben qu'ei en l'aire. Que's gaha, que's transmet en respirar micròbis, per exemple quan ès au ras d'un malaut qui estornega¹. La *raca* que vien probable deu vèrbe *racar* qui vòu dísar flaquejar², vomir, *deishar anar*... La malaudia que tòca sustot lo monde qui son flacs...

Lo mot *entopiat* qu'ei metaforic. Quan ès atau entecat, enrumat, qu'as l'impression que lo cap a en.hlat, qu'ei vadut hèra gran dab totas las mucositats carregadas per la malaudia³. Pr'amor de la soa fòrma, que hè pensar a un topin⁴. Que disen tanben en aqueth cas :

Qu'èi lo cap com un topin ! |

Qu'èi lo cap com ua cuja⁵ !

¹ éternue

² faiblir

³ les mucosités charriées par la maladie

⁴ pot

⁵ citrouille

Tèma : los ausèths

PUNTS DE LENGA

de Joan-Pau LATRUBESSE (Civada)
dab l'ajuda de Maurici ROMIEU

Ausèths de noste : lo mèrlo (I)

Ficha
68

Que'ns vam interessar uei a un aute ausèth hèra familhèr : lo mèrlo. Que's ditz tanben, segon los parçans gascons, mèrle o mèrli. Qu'ei plan present en la cultura nosta. En quauquas cançons :

- *Quan lo mèrlo va tau prat...*
- *Sus la nosta trilha, i a nau ausèths qu'im cridan...*

En quauquas condes tanben :

- *Lo mèrlo e lo gai*
- *Lo renard e la merleta*
- *Lo renard, lo mèrlo e lo can pigon*

Que trobam arrepoèrs com aqueste :

- *Au mèrlo sadoth¹*
- *Las cerisas que son amaras*

Lo mèrlo qu'ei gormand e qu'aima hèra aquera fruta. Totun, quan n'a pro minjat, qu'ei arregolat, qu'ei sadoth, e non las aprecia pas mei. Aqueth arrepoèr que's pòt díser tau monde qui son harts de tot². Que son, per exemple, mainats qui, per Nadau³, an ua pièla⁴ de présents⁵, que se n'arregòlan e per la fin, ne'n tienen pas nat cas.

¹ rassasié

² à l'occasion des fêtes de Noël

³ cadeaux

² blasés

⁴ une pile, une grande quantité

Vocabulari

Camotòt

- *Ditz-me Bernat, l'aute dia
que'm passegèi en velò
peus ahitau* de Castètbou.
De l'aut part de Bergeret qu'an
bastit duas maisons.
Qu'ei lo Loís de Bergeret
qui s'a venut un tròç de tèrra ?
- Non, briga. Aqueth **camotòt** n'èra
pas de Bergeret. Qu'èra de Lahita.*

Dinc au sègle XVIIau, que disèn probable lo [camp] en prémer suu *p* e los diminutius qu'èran donc *campet* o *campòt*. Puish lo monde qu'an prononciat [cam]. Lo diminutiu popular *camòt* qu'èra en concurréncia dab lo nom de l'espata deu pòrc (qui vien deu mot *cama*) e qu'an dit **camotòt**. Donc *campet* e *campòt* que son estats hargats sus la fòrma etimologica e **camotòt** sus la fòrma fonetica.

* hameaux, terres éloignées du centre du village, à la limite de la commune voisine.

DÍSER

“Qu'ei blonda com la co(d)a d'un mèrlo !”

Ací qu'avetz un díser trufandèc¹ quan s'i parla d'ua hemna drin negreta². Entà començar, precisem que l'adjectiu *negre* qui's ditz tanben *ner*, n'a pas nada connotacion pejorativa o, sordeish³, racista. Que'm rapèla, la mair, en parlant d'un endret⁴ deu son vilatge de Lobienh que disè atau :

Aquera familha que son drin negres e totun !

Aqueth monde qu'èran bearnés de soca, cap e tot com disen, mes d'estar hèra bruns - qu'ei vertat que n'èran !- que susprenè quauque drin lo vesiat⁵. Totun, non i avè pas nat maishantèr de cap⁶ ad aquera vielha familha deu vilatge.

Tornem suu noste comparèr qui s'amerita quauques comentaris. Precisem qu'ei antifrastic : que ditz lo contra de la realitat. En efèit, la hemna n'ei pas blonda, qu'ei hèra bruna ! La referéncia au **mèrlo** qu'ei donc tà la color de la pèth mes tanben deu peu. Qu'aurèn podut mentàver la pluma. Non, qu'ei la coa ! Alavetz, qu'avem lhèu ua metafòra entà evocar lo sèxe masculin, sustot quan sabem que lo **mèrlo** e pòt designar un òmi drin coquin. Entà clavar, que podem considerar qu'aqueth comparèr ei deus peberuts⁷ e que's ditz de cap a ua hemna qui n'a pas paur a la bruma⁸.

En la cultura tradicionau, qu'avem atau locucions dab sosentenuts qui non son pas tostemps de bon compréner⁹ per las generacions joenas. Autes còps, lo monde qu'avèn las claus, los adultes que podèn arrider-se'n e los mainats, enquèra innocents, escotar shens compréner lo grad dusau¹⁰.

¹ moqueur

⁴ une ferme

⁷ licencieux

² très brune

⁵ le voisinage

⁸ qui n'a pas froid aux yeux

³ pire

⁶ à l'égard, envers

⁹ facile à comprendre

¹⁰ deuxième degré

Fichas tornadas editadas en aliança dab :

Tèma : los ausèths

PUNTS DE LENGA

de Joan-Pau LATRUBESSE (Civada)
dab l'ajuda de Maurici ROMIEU

Ficha
69

Ausèths de noste : lo mèrlo (II)

Aqueth ausèth familhèr que'ns va perméter de parlar deus mimologismes qui son mots, còps que i a frasas, imaginats peus òmis entà interpretar lo cantar deus ausèths. N'èra pas possible dab los passers qui an un piular qui n'ei pas briga melodiós. Per contra, lo **mèrlo** qu'a un shiular hèra musicau e que vam véder quauquas frasas tiradas deu conde Lo **mèrlo** e lo gai qui avem mentavut en la ficha 68 e qui son donc mimologismes :

Que's passa au primtemps a las purmèras cerisas. Lo gai qu'ei suu cerisèr e que's harta de cerisas. Lo mèrlo, menshidèc¹, deu pleish aban², que'u demanda :

- Ditz hòu³, e son maduras hòu ?

Lo gai que las vòu totas tad eth e que'u respon :

- Que son agrrras, que son agrrras !

Au cap d'ua pausa, lo mèrlo que'u sembla qu' un òmi e s'aprèssa. Qu'ac ditz au gai :

- Ditz hòu, que i a un òmi hòu !

Mes lo gai ne l'escota pas e pam ! que s'amassa un còp de fusilh. Lo mèrlo que s'escapa :

- Que t'ac aví dit ! Tanpis per tu, per tu, per tu !

En prononciar de pos⁴ aqueras frasas, que reconeishem haut o baish⁵ lo shiular deu **mèrlo**.

Qu'ei l'interjeccion *hòu* la mei caracteristica, sustot si hornitz e o i : e hòu ! | i hòu ! Tanben dab lo vèrbe *díser* a l'imperatiu : *ditz-hòu* ! Enfin, en rotlar los *rrr* au hons de la ganurra qu'escarnim lo gai.

Adara que'ns podem demandar perqué los òmis an harguat aqueths mimologismes. Simplement entà s'amusar ? Non, qu'ei hèra mei seriós, hèra mei pregond. Que cau anar de cap a las civilizacions purmèras (amerindianas, egipciana...) entà comprèner l'importància deus ausèths en los mites fondators e las religions. Mei recentament, au sègle XIIau, qu'avem sent Francés d'Assisas qui parlava aus ausèths qui considerava com los sons hrairs.

Los condes tradicionaus que disen qu'outes còps las bèstias e parlavan. Que podem donc pensar que los mimologismes amuishan la volentat deus òmis de comunicar dab los ausèths. Au-delà, aqueths mimologismes que son sobras⁶ de civilisacions en las quaus cada creatura avè la soa especificitat, los ausèths en particular.

¹ méfiant

² depuis la haie

³ hé dis donc

⁴ rapidement

⁵ à peu près

⁶ restes, survivances

DÍSER

Lo qui l'a après a marchar...

- Tè Joan Maria, tu qui coneishes de plan lo monde de la comuna, que't vau demandar quauquarren. Si't rapèlas, a l'escòla, qu'èri dab Andréu Casso, saps, l'ainat deu maire vòste. Que i a hèra¹ qui ne l'èi pas vist. Quin s'ac vira² ?

- Que s'ac vira be ! N'avè pas hami³ de har estudis. Qu'ei partit tà Tolosa, qu'avè tant per tant⁴ dètz e ueit ans. Qu'a tribalhat en ua agéncia immobiliària e au cap de quauques ans qu'a apitat la soa, puish ua auta. Pro viste que las a venudas e adara, que mia ua gran enterpresa de bastiment.

- E be hòu⁵, que s'i ei escadut⁶ ! N'a pas avut paur de's lançar en los ahars ! Com disen, **lo qui l'a après a marchar que sabè córrer** !

- Vertat qu'ei⁷ ! **Lo qui l'a après a marchar que sabè córrer** !

Aquera expression que's ditz de cap a quauqu'un o quauqu'ua qui hè ahars deus bons, qui s'ac vira tostemps de plan⁸ en la vita... Que sembla díser qu'aqueth òmi o aquera hemna qu'a avut la bona sòrta⁹ d'aver pair e mair qui l'an plan ensenhat, qui l'an plan educat, pr'amor qu'avèn de grans competéncias.

¹ il y a très longtemps

² qu'est-ce qu'il

devient, comment se

débrouille-t-il ?

³ il n'avait pas faim (envie)

⁴ à peine

⁵ eh ben dis donc

⁶ il a bien réussi

⁷ c'est bien vrai, c'est bien cela

⁸ qui se débrouille toujours très

bien

⁹ beaucoup de chance

Tèma : los ausèths

PUNTS DE LENGA

de Joan-Pau LATRUBESSE (Civada)
dab l'ajuda de Maurici ROMIEU

Ficha
70

Ausèths de noste : lo gòlis¹

Qu'acabam la seria de cinc fichas en parlar deu **gòlis**. Lo nom d'aqueth auseron que vieneré deu mot panoccitan *gola*² qui a balhat a noste *golar*. Lo *golar* qu'ei lo grèish qui ei autorn deu còth deu pòrc. En arríder, de quauqu'un (o quauqu'ua) qui a un còth espés, com lo d'un pialar de rugbi, que disen :

Aqueth (aquera) qu'a un bèth golar !

Mercés a Internet, que poderatz espiar fotòs d'aqueth auseron e qu'ei vertat, sus *daubuas*³, que vederatz lo còth quauque drin disproporcionat quan lo comparan au deu passeron, deu pinsan o de la *codireta*⁴. Que sembla qu'aquera origina e sia especifica au gascon.

Lo **gòlis** qu'ei un ausèth familhèr, hèra familhèr. Qu'ei solitari mes que cèrca totun la companhia de l'òmi : sovent, quan te ved, que diserén que't saluda en cantarejar a la soa mòda. Qu'ei sustot l'amic deu *casalèr*⁵ : quan tribalhas la tèrra a l'*abòr*⁶ o tanben au primtemps, que't vien tot *au ras*⁷ entà minjar un vermiòt puish quan ei arregolat que s'apora sus un arbolet vesin. Que pòt arribar que preni l'abituda de't vièner véder tot còp qui vas tribalhar au casau e, quan i a un plèish, que s'i estuja e que canta a tot doç.

Mei que mei, cada casau qu'a lo son gòlis. L'auseron que pòt donc estar hèra amistós dab lo *casalèr*, anar dinc a aporà's sus l'espatla (que m'a *aparit*⁸ !) o minjar en la man (qu'avetz videos a Internet) ; mes avisatz-ve, que defen lo son territòri e que pòt estar hèra maishant dab los autes ausèths qui'u volerén panar la plaça.

L'ivèrn, quan tòrra, *en balhar endom*⁹ a las plumas, que's hica en bola. Atau, que's vira deu hred mes que diserén que malauteja, çò qui justifica lo comparèr :

*Arromerat*¹⁰ com un gòlis !

Que'u vam ilustrar dab un exemple :

- Tè, Catarina, non t'ac èi pas dit, que'm vienoï passejar per vòste lo mes passat. E que vedoï au Jausèp de Casterar. Non cambia pas aqueth òmi, qu'ei tostemps joen !
- Cara't ! Per aquestes torns qu'a avut drin de crebèra. Que l'anèi véder *ger*¹¹, n'ei pas *briga en bonas*¹² !
Qu'ei arromerat com un gòlis !

En la ficha n°52, qu'avem explicat l'adjectiu *arromerat*. Aquera locucion que s'emplega sonque entaus òmis. Mes totun, d'ua gojateta qui n'ei pas tròp *esberida*¹³ que podetz díser :

Qu'ei drin arromerada¹⁴ aquera mainadeta !

Que'm rapèla tanben, la mea mair quan demandava novèlas deu noste hilh quan èra petit que disè :

Quin va lo gòlis?

Enfin qu'ei lo men pair qui'm contè açò :

*Un còp tirat sèt assietas de sang
au gòlis, lo praube auseron que ditz :
Espiatz las meas camas ! Que cau
sagnar subant lo jarret !*

Pas aisit d'explicar ! La sieta de sang que rapèla ua vielha tradicion nosta : quan sagnavan un poret qu'amassavan la sang puish que la hasèn còser a la padèra dab drin d'alh e de peirassilh. Qu'aperavan aquò la sanqueta. Mes lo jarret que hè pensar meilèu au pòrc...

¹ rouge-gorge	⁹ en donnant du volume
² gueule	¹⁰ pelotonné,
³ certaines	mal en point
⁴ bergeronnette	¹¹ hier
⁵ jardinier	¹² pas du tout en forme
⁶ automne	¹³ éveillée
⁷ tout près	¹⁴ endormie, mollasse
⁸ advenu	

MALAUDIA

Lo purmer só¹

Au dia de uei, non mancan pas las crèmas de tot ordi *entà's virar lo sorelh*². Non i a pas hèra³, non n'i avè pas atau e, au primtemps, quan anavas tà dehòra, que tornavas drin roi. Que podès aver suu bras o sus las camas quauques *lusors*⁴ qui't *prudèn*⁵ quauque drin. Alavetz mair noste que disè :

*Non te'n hasquis pas,
aquò qu'ei lo purmèr só !*

- ¹ premier soleil de l'année
- ² se protéger du soleil
- ³ il n'y a pas si longtemps
- ⁴ rougeurs
- ⁵ démangeaient

Tèma : los ausèths

Tornar
F 66/70

PUNTS DE LENGA

de Joan-Pau LATRUBESSE (Civada)
dab l'ajuda de Maurici ROMIEU

FICHA 66

Question de legidors, auditors : arrevirar « failli »

Entà arrevirar « J'ai failli ne pas arriver à l'heure » lo vèrbe *mançar* que s'emplega dab l'auxiliari *aver* : *qu'èi mancat de non pas arribar a l'òra*. « J'ai failli tomber » : *qu'èi mancat de càder*. Lo mei sovent, emplec de la preposicion de.

Que podem tanben emplegar lo vèrbe *pensar* : *qu'èi pensat càder*. La preposicion de non s'emplega pas.

Pèças de tot ordi

Tornar : « Carnaval revient » n'ei pas *Carnaval que se'n torna* mes *Carnaval que torna*. Lo qui se'n torna, que rentra entà lor : *que hè escur, que me'n torni (tà casa)*.

« Vous pouvez revenir quand vous voulez » n'ei pas *Que podetz reviéner* mes *Que podetz tornar quan volhatz*.

Data : « Le premier mai », com en espanhòu qu'èi *Lo purmèr de mai* dab la preposicion *de*.

Soetar, díser : purmèr que Soetar la bona annada, que vau mei emplegar Díser la bona annada.

Tà o Per : « C'est un rendez-vous important pour les amoureux de l'ovalie » : *qu'èi un rendetz-vos de compte har taus amorós de la veishiga*. Destination : *aqueth libe qu'èi entà tu*.

Per contre, que diseram *Pro per uei* pr'amor qu'èi ua durada, ua tempsada. Aute ex: *que n'èi avut peu matiau*.

Los qui an popat la lenga no's trompan pas pr'amor los ajòus que destrigavan de plan lo **tà** e lo **per**. Au dia de uei que s'i enten de tot. Que cau donc memorisar exemples basics.

Duas frasas 1) e 2). La purmèra formulacion que tira drin tau francés qu'ac avem melhorat.

1) *Autes còps (passerons) que se n'i vedè de pertot en campanha mes tanben en vila*.

Autes còps (passerons) que se n'i vedè de pertot autan plan a la vila com a la campanha.

2) *Per noste, en las 30 darrèras annadas que disen que lo terç deus ausèths an desapareishut*.

Per noste, desempuish un trentenat d'annadas, qu'avem perdut lo tèrç deus ausèths.

Antropocèn : cincau èra geologica qui a començat 5000 ans ab. JC . Drin a drin, l'òmi qu'a deishat d'arrespectar la natura, que l'a voluda expleitar e atau ne s'i ei pas escadut entà partatjar lo territòri dab lo monde animau. Que cau brembà's que dens las societats tradicionaus umans, animaues, vegetaus, mineraues qu'avèn tots la loa plaça e que participavan a l'armonia generau...

D'aver deishat de partatjar lo territòri e de respectar los animaues qu'atraça problèmas deus grès (epidemias, stress, agressivitat, baisha de la populacion animau...).

Plaça de l'advèrbi tot : qu'avem tres formulacions.

Qu'ac cau donc tot tornar hicar en plaça / Qu'ac cau donc tornar tot hicar en plaça / Qu'ac cau donc tornar hicar tot en plaça.

Que causim la tresau pr'amor que disem *Que cau hicar tot en plaça*.

L'arrepoèr **Mei pressat, mei trabat**, que l'èi tanben entenut peus parçans d'Ortès.

-alha. Qu'èi un sufixe collectiu pejoratiu : *la gatalha, l'auseralha, la rapatalha, la poralha...*

FICHA 67

Las flors qu'atiran tanben los ausèths qui minjan vermialha segur mes tanben granetas de plantas concurrentas (adventicis). Que cau véder quin los cardinats e s'aporan e perucan las flors deus cosmòs !

Estar en bonas qu'èi estar hardit. Si non vas pas, *n'ètz pas en bonas*. Que podetz estar *michèr*.

Dab lo vesin que podetz *Estar en bonas...* e si non va pas, que podetz *Estar en mau*.

A la fòrma negativa qu notam ua diferéncia enter l'estat personau e las relacions sociaus.

Ua topia qu'èi mei grana qu'un *topin*. Qu'èi sovent atau dab lo feminin : *prada /prat* mes que i a excepcions : *lo trip* qu'èi mei bèth que *la tripa*.

FICHA 68

Díser *Que'n soi arregolat com de mestura es.hlorida*. Lo pan de milhòc, dab l'umeditat, o mei sovent pr'amor d'estar vielh que s'es.hloriva « moisissait » mes que'u calè minjar parièr ! Notem l'assimilacion *es.hlorida* [en.loridœ] e pas [es.loridœ].

Que diseram mei aisidament *Qu'èm a la tematica deus ausèths purmèr que sus*.

FICHA 69

Los mimologismas que son mots harguats suu shiular deus ausèths. Atau lo hasan que canta : *quan serèi cueit ?*

Sobras : çò qui demora. « les restes ». *Entà sopar que vam fenir las sobras*.

Qu'avem tanben ua locucion **a sobras de** « à force de » : *A sobras de pleitejar que soi arribada a'u har har lo devers a la mainada !*

Non pas con.hóner dab **a trucas de** « au risque de ». **A trucas de pagar drin mei car que hèi hòrt de compas a l'espiceria deu vilatge**.

L'ivèrn, en minjar milhòc pòirit, las palomas qu'atrapan lo muguet bucau, la trichomonòsi, Qu'èi un camparoleit microscopic, La palomas entecadas que's moreishen.

Nat : *n'èi pas jamei vist nat* « un seul » *nid de gòlis*.

Qu'avem titolat "lo gòlis" pr'amor qu'èi un ausèth solitari e "los passerons" pr'amor que viven tostemps en brolh.